

Son iki asırda 83 ülke iflas etti

Son iki yüzyılda dünyanın en büyük ekonomilerinden ABD, Almanya, Japonya ve İngiltere'nin de aralarında bulunduğu 83 ülkenin temerrüde düşmüş olması, devletlerin iflas bayrağını sandığı kadar nadir çekmediğine işaret ediyor.

Geleceğin Yönü; Entegre Enerji Şirketleri

Geçen haftalarda gündeme gelen ve benim de geçtiğimiz sayıda kaleme aldığım Shell'in 70 milyar \$ BG Group'u satın almak üzere anlaştığı haberi beni yeniden entegre petrol/enerji şirketleri hakkında düşünmeye sevk etti. Neden biz dünya devi enerji şirketleri oluşturamıyoruz? Kapitalimiz mi yok? Yoksa henüz pencereden dışarı bakıp orada farklı bir dünya olduğunu keşfetmekten mi alıkoymuyoruz kendimizi? Aklımdaki tüm bu soruların cevaplarını sizlere bırakıyorum. Benim bu yazıdaki amacım dünya devi petrol/enerji şirketlerini ele almaktır. Öncelikle neden **"petrol/enerji"** diye yazıyorum onu açıklamaya çalışacağım. Ülkemizde maalesef enerji kelimesi geçtiğinde hemen akla elektrik gelir. Enerji ile ilgili hangi kongre, sempozyum veya resmi toplantı olursa olsun kesinlikle ve kesinlikle elektrik üreten ya da elektrik taşıyan ve satan şirketler, tüzel veya özel kişiler akla gelir. Başka bir deyişle enerji=elektrik'tir. Peki elektrik var olan bir madde mi ki enerji paydaşı olarak sadece o algılanıyor? Elektrik aslında su, kömür, doğal gaz, petrol ya da radyoaktif minerallerden üretilen ve bildiğimiz gibi maalesef depolanamayan bir meta. Yani aslında doğada yok olan, aranamayan ya da başka bir ülkede bizimkinden daha fazla bulunan ve savaş sebebi ya da paylaşım sebebi olamayan bir meta. Sahip olduğumuz zenginliğimiz ise, elektrik üretecek hammaddeler. O zaman sorumu tekrarlıyorum. Neden enerji denince akla sadece elektrik gelir? Elinizde hammadde yoksa elektriğinizi de yok demektir. Bu nedenle petrol/enerji birlikteliğini kullanıyorum. Hâla günümüzde en verimli enerji hammaddesi, radyoaktif mineralleri bir kenara bırakacak olursak, fosil yakıtlar dediğimiz kömür, petrol ve doğal gazdır. Buradaki petrol/enerji tamlamasındaki petrol kelimesi ise tüm fosil yakıtları kapsayan geniş anlamda kullanılmıştır.

Entegre petrol/enerji şirketleri son 200 yıldır dünya politikasını belirlemiş ve hammadde paylaşımı konusunda savaşlara sebebiyet vermişlerdir. Günümüzde Global 500 (2014) listesine göz atacak olursak (sıra numaraları ile) 2.Royal Dutch Shell, 3.Sinopec Group, 4.China National Petroleum, 5.Exxon, 6.BP, 11.Total, 12.Chevron, 17.Gazprom ilk 20'deki entegre petrol/enerji şirketleridir. Toplamda ilk 500 içinde 40 petrol/enerji şirketi yer almıştır. Global Fortune 500 listesinin ilk 20'sindeki petrol şirketleri, mensubu oldukları

ülkelerinde hidrokarbon rezervleri olmayan, yani enerji üretimi için geçerli hammaddenin olmadığı ülkelerin şirketleridir. Bunlardan bir tek Gazprom kendi ülkesinde ciddi hidrokarbon rezervlerine sahip bir istisnadır. Exxon ve Chevron ise yine kendi ülkelerinde kısıtlı bir miktar rezerve sahip olmalarına rağmen dünyadaki diğer ülkelerdeki rezervleri ellerinde bulunduran ve bunun için politikaların peşini kovalayan şirketlerdir. Ayrıca bu listede Orta Doğu'da ki hidrokarbon zengini ülkelerin şirketlerinin olmaması da önemli bir noktadır. Yine bu şirketlerin mensubu oldukları ülkelere bakacak olursak dünya enerji tüketiminde ilk sıralarda oldukları gözlenmektedir. Yani bu şirketler kendi ülkelerinde olmayan enerji hammaddelerini dünyanın geri kalan kısımlarından elde etmektedirler. 19.yy ve öncesinde bu işlem **"sömürge devletler"** eli ile yapılırken 20.yy ve sonrasında liberal ekonominin uyguladığı sistemler ve devlet politikaları ile yapılmaktadır.

Ülkemizin ihtiyacı olan da entegre petrol/enerji şirketleridir. Günümüzde elektrik üretmek için yapılan HES, RES, JES, ve Termik Santraller mevcuttur. Bunları gerçekleştiren önemli enerji şirketlerimiz de mevcuttur. Ancak henüz Global 500 listesinde bir şirketimiz mevcut değildir. Tam da bu noktada entegre petrol/enerji şirketi olmak gerekliliği su üstüne çıkmıştır. Yukarıdaki listede adı geçen Shell, BP, Exxon, Sinopec gibi şirketler entegre petrol/enerji şirketleridir. Bu şirketlerin bünyesinde arama & üretim, deniz taşımacılığı, rafineri, LNG, petrokimya, NGL, yenilenebilir enerji, biofuel ve akaryakıt dağıtım istasyonları mevcuttur. Örnek olarak vermek gerekirse BP, 1908 Mescid Süleyman'daki (İran) petrol keşfinden bu yana petrol üretmekten, rüzgâr enerjisine kadar geniş bir yelpazede faaliyet göstermektedir. Bu süre zarfında ayrıca Amoco ve Arco'yu satın alarak büyümüştür. Shell ise 1907 yılında gaz yağı ticareti ile başladığı enerji işine bugün 24 rafineride pay sahibi, dünyanın en büyük Prelude FLNG gemisine sahip, BG Group'u satın alarak LNG de lider konumunda olan entegre bir petrol/enerji şirkettir.

Entegre petrol/enerji şirketleri portföylerindeki enerji iş kolları ile ne petrol fiyatlarındaki ani düşüşlerden, ne gazdaki bir politik krizden, ne rafinerideki maliyetlerden, ne de elektrik satış fiyatlarındaki sıkışık bantlardan direkt olarak etkilenmezler. Enerji iş kollarından birisindeki negatif etki, değer zinciri

Makale

Dr. Zeynep Elif Yıldız

Jeolojik Araştırmalar Derneği,
II. Başkan

içerisindeki diğer iş kolundaki pozitif etki ile dengelenecektir. Ayrıca entegre petrol/enerji şirketleri enerji zincirindeki **"değer zincirinin"** (value chain) her aşamasından ticari olarak fayda sağlamaktadırlar. Ülkemizin ise bulunduğu coğrafya hakikaten imtiyazlı bir noktadır. Hem Kafkasya ve Rusya'daki hem de Orta Doğu'daki hidrokarbon kaynaklarına olan yakınlığının avantajını kullanabilecek potansiyele sahiptir. Enerji işi aslında hammadde aramaktan, elektrik üretimine kadar olan ve arama, üretim, taşıma, rafineri, elektrik üretimi ve satış istasyonlarının toplamını içinde barındıran bir değer zinciridir. Bu değer zincirini üç ana bölüme ayırabiliriz: arama & üretim (upstream), rafineri ve taşımacılık (midstream) ve perakende satış ve elektrik üretim, dağıtım (benzin istasyonu ve elektrik satışı) (downstream). Bu bölümlerden sadece birinde faaliyet göstermek yeterli olmamaktadır; çünkü risk dağıtılmış olmaz. Sadece arama & üretim yapan bir şirket günümüzde olduğu gibi en ufak bir petrol fiyatı dalgalanmasından zarar görecektir, ya da yeraltından ürettiği gazı sattığı ülke ile olan en ufak bir politik krizden çıkamayacaktır. Sadece rafineri ve taşımacılık yapan bir şirket ise rafinerideki bir arıza ya da yine en ufak bir piyasa krizinden etkilenenecektir. Sadece elektrik üreten veya istasyon sahibi olan bir şirket ise hammaddeye sahip olmadığından, hammadde fiyatlarındaki değişim onu ciddi boyutta etkileyecektir. Ayrıca su ile elektrik üretiliyorsa ve iki yıl üst üste yağışlarda azalma olduğunda, baraj dolmadığından oluşacak mali durum son derece önemli neticeler verebilir. Jeotermal kaynak kullanılıyorsa, yeraltı sularının yön değiştirmesi sonucunda açtığı kuyulardan sıcak su üretimi düşecek ve bu elektrik üretimine yansıtacaktır. Örnekler çoğaltılabilir ancak; entegre petrol/enerji şirketi olmak ise bu değer zincirinin her bir eklenti noktasında ticari fayda sağlamaya, değişik nedenlerden oluşacak krizlerden çok az etkilenmeye ve kendi kendine

yetebilme özgürlüğüne sahip olmaktır. Başka bir deyişle enerji için hammadde güvenliğine sahip olmaktır. Entegre enerji şirketi olmak güncel deyimle **"sürdürülebilir"** bir enerji şirketi olmak demektir.

Dünya nüfusunun 2035 yılında 8,7 milyara ulaşacağı öngörüsü ile 1,6 milyar insanın daha enerjiye ihtiyaç duyacağı ve 2035 yılında toplam enerji tüketiminin yaklaşık 13-14 milyar toe (ton petrol eşdeğeri), fosil yakıtlardan karşılanacağı hesaplanmaktadır (BP,2015).

Bu öngörüler bize şunu söylemektedir;

- Enerji üretebilmek için hammadde ihtiyacı artacak ve doğal kaynaklara sahip olabilmek için ciddi bir rekabet olacaktır,
- Yüksek nüfus artışı olan bölgelerdeki enerji ihtiyacı artışı, diğer bölgelere göre daha fazla olacaktır,
- Fosil yakıtların bulunduğu coğrafyalar ile nüfus artışının çok olduğu coğrafyaların birbirine olan uzaklığı LNG ve diğer teknolojik taşımacılığı ön plana çıkaracaktır,
- Petrokimya ise, yine artacak nüfusun güncel hayat standartları ihtiyacını karşılamak için artacaktır.

Tüm bunlar ve burada bahsedilmeyen diğer faktörler entegre petrol/enerji şirketi olmanın ne kadar ehemmiyetli bir durum olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. İhtiyacımız olan artan dünya nüfusunda kendi nüfusumuzun ihtiyacı olan enerjiyi üretebilmek için hammadde olan doğal kaynaklara doğrudan erişim sağlayabilmek yani hammadde güvenliğini sağlamak ve enerji iş kolundaki değer zincirinin her bir eklem noktasında var olabilmektir. Bunu gerçekleştirebildiğimizde ise entegre petrol/enerji sektörü oluşmuş, enerji değer zincirinin her noktasında ticari olarak var olan ve dünya politikasını etkileyen, Global 500 listesinde yer alan dünya devi şirketlerimiz olacaktır.